

TUKIHENKILÖIDEN REKRYTOINTI EHKÄISEVÄSSÄ LASTENSUOJELUTYÖSSÄ IISALMESSA

Opinnäytetyö

**Irene Korhonen
Heli Partanen**

**Sosiaalialan koulutusohjelma
Palveluohjaus
Sosiaalikasvatus**

Hyväksytty ____ . ____ . ____

Koulutusala: Sosiaali- ja terveysala	
Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma	Suuntautumisvaihtoehto: Palveluohjaus, sosiaalikasvatus
Työntekijä/tekijät: Irene Korhonen ja Heli Partanen	
Työn nimi: Tukihenkilöiden rekrytointi ehkäisevässä lastensuojelutyössä Iisalmissa	
Päiväys: 26.8.2009	Sivumäärä/liitteet: 33/2
Ohjaaja/ohjaajat: Arja Pesola	
Toimeksiantaja: Perheen talo -yhteistyöhanke	
Tiivistelmä: <p>Tutkimuksessamme selvitimme vapaaehtoisten tukihenkilöiden rekrytoimisen vaikeutta. Työmme toimeksiantaja oli Perheen talo-yhteistyöhanke. Toimeksiantajamme halusi saada tietoa, miksi vapaaehtoisia tukihenkilöitä on vaikea saada motivoitua mukaan toimintaan. Toimeksiantajan pyynnöstä tutkimuksen kohderyhmänä olivat eläkeläiset.</p> <p>Tutkimuksemme oli kvalitatiivinen eli laadullinen. Tutkimusmenetelmänä meillä oli teorialähtöinen analyysi, jossa aineistona oli lomakekyselyn saadut tulokset. Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys oli Ryanin ja Decin sisäinen ja ulkoinen motivaatioteoria. Pohdimme tuloksia myös amotivaation näkökulmasta.</p> <p>Opinnäytetyöhön kuului myös tilastollinen osio, joka oli kvantitatiivinen. Tilasto-osioon keräsimme tietoja lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilasta Iisalmissa. Tiedot saimme valmiista tietokannoista, jotka taulukoitiin kokonaiskuvan saamiseksi.</p> <p>Tutkimustehtävämme oli kerätä tietoa eläkeläisiltä tukihenkilötoimintaan osallistumisen esteistä ja tietoa siitä, mikä motivoisi heitä mukaan toimintaan. Järjestimme rekrytointitilaisuuden, jonka tavoitteena oli jakaa tietoa Perheen talo-yhteistyöhankkeen tukihenkilötoiminnasta ja muista vapaaehtoistoiminnan muodoista. Eläkeläiset osoittautuivat haasteelliseksi kohderyhmäksi, sillä osa eläkeläisistä on aktiivisia toimimaan jo muissa harrastustoiminnoissa ja osalla heistä oli toimintakyvyn rajoitteita. Otannan lisäämiseksi kyselyyn vastasi myös työttömiä, työssäkäyviä ja opiskelijoita.</p> <p>Tutkimustulokset ovat suuntaa-antavia ja niitä voidaan käyttää Perheen talo-yhteistyöhankkeen tukihenkilötoimintaa kehitettäessä. Kehittämissideoita voisi olla rekrytoinnin kohdistaminen henkilöihin, jotka ovat vielä työelämässä, mutta jäävät pian eläkkeelle. Tulevaisuudessa mainonta voisi olla aktiivisempaa ja jatkuvaa sekä toimintaa tulisi saada näkyvämmäksi paikallisradion ja -lehtien kautta.</p>	
Avainsanat: Vapaaehtois- ja tukihenkilötoiminta lapsiperheissä, ikäihmiset, rekrytointi ja ehkäisevä lastensuojelu	
Luottamuksellisuus:	

Field of study: Social Services and Health	
Degree Programme: Degree programme in Social Services	Option: Case management and social pedagogy
Author(s): Irene Korhonen and Heli Partanen	
Title of Thesis: A support person's recruitment in preventive child protection in Iisalmi	
Date: 26.8.2009	Pages/appendices: 33/2
Supervisor(s): Arja Pesola	
Project/Partners: Family house- co-operation activity	
<p>Abstract:</p> <p>In our research we found out how difficult it is to get support persons to work as a volunteer in families with children in Iisalmi. In our thesis, the partner was the Family house- co-operation project. The partner wanted to know why it is so difficult to motivate people to participate in a voluntary work. In our research the target group was pensioners.</p> <p>The research was qualitative. The research method used, was analysis based on theory and the results from the questionnaire. The theoretical framework in our thesis was intrinsic and extrinsic motivation theory of Ryan and Deci. We thought also results from the aspect of non-motivation.</p> <p>Our task was to collect information from pensioners about those reasons that make it difficult to participate in support person action. We wanted also some information which would motivate them to act in families with children. We arranged a recruiting event and its aim was to share facts about support person action and other voluntary works. The pensioners proved to be a challenging group because some of them do not have enough time and some of them were incapacitated. To increase the number of samples, we also gave the questionnaire to some unemployed people, employers and students.</p> <p>In our research was also statistical part, which was quantitative. To the statistical part we collect some information about children and young people and their welfare in Iisalmi. We got information from ready database and tabulated them.</p> <p>The results of the research were approximate and these results can be used in developing Family house- co-operations voluntary work. As the development ideas of the future could be advertising to those people who are still in working life close to retirement. In the future advertising could be more active and continual by way of local newspapers and –radio.</p>	
<p>Keywords:</p> <p>Voluntary work, support person activity in families with children, aged person, recruiting and preventive child protection</p>	
Confidentiality:	

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	4
2 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN LÄHTÖKOHTA	7
3 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET	9
3.1 Vapaaehtoistoiminta.....	9
3.2 Tukihenkilötoiminta lapsiperheissä	10
3.3 Ikäihmiset	12
3.4 Rekrytointi	13
3.5 Ehkäisevä lastensuojelu.....	14
3.6 Aikaisemmat tutkimukset.....	15
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	18
4.1 Tutkimusmenetelmä ja aineistonkeruu.....	19
4.2 Tutkimustehtävä ja – kysymykset.....	21
4.3 Tutkimusaineiston käsittely ja analysointi	21
4.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset.....	22
5 TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	25
5.1 Esteitä tukihenkilötoimintaan ryhtymiselle	26
5.2 Tukihenkilötoimintaan mukaanlähtemisen motiivit	27
5.3 Tilasto-osion tuloksia	30
6 POHDINTA	33

LÄHTEET

Liite 1 Kutsu

Liite 2 Kyselylomake

1 JOHDANTO

Lapsiperheiden elämäntilanne on yhteiskunnassamme kiristynyt viime vuosina. Yhteiskunnalliset muutokset, kuten työelämän kiristyminen, perheen yhteisen ajan puute, työttömyys sekä lapsiperheiden palvelujen riittämättömyys aiheuttavat monenlaisia ongelmia lapsiperheissä. Vanhemmilla voi olla riittämättömyyden tunteita hoitaessaan pieniä lapsia sekä pyörittäessään arkea. Työelämän ja perheen yhteensovittamiseen tarvitaan paljon arkiluovuutta. Suomessa pienten lasten vanhemmat tekevät paljon töitä ja moni tuntee, että aikaa jää liian vähän perheelle. Ajan puutteen vuoksi lapset eivät saa kaikkea sitä huomiota ja tukea, mitä he tarvitsevat oman kasvunsa tueksi. Työelämän kiristymisen myötä perhe joutuu joustamaan työelämän suuntaan. Toisaalta talouden taantuma on tuonut lapsiperheille työttömyyttä, joka vaikuttaa perheissä kiristyneenä rahatilanteena. Pitkään jatkunut heikko taloudellinen tilanne kiristää myös perheen välisiä ihmissuhteita. Vanhempien keskinäinen suhde vaikuttaa lasten hyvinvointiin ja tämä voi tuoda vanhemmille paineita riittävän hyvään vanhemmuuteen.

Toimeksiantajamme on Perheen talo -yhteistyöhanke, joka on Mannerheimin Lastensuojeluliiton Iisalmen yhdistys ry:n, Iisalmen Pelastakaa Lapset ry:n ja Ylä-Savon Ensi- ja turvakotiyhdistys ry:n kumppanuushanke. Perheen talo -yhteistyöhanke järjestää vertaisryhmiä, tukihenkilötoimintaa ja avopalvelutoimintaa kuten yökylä- ja tapaamispaikkatoimintaa. Toimeksiantajamme on keskittynyt kehittämään vapaaehtoistyötä eri kansalaisjärjestöissä.

Perheen talo-yhteistyöhanke tarvitsee tietoa, miksi vapaaehtoisia tukihenkilöitä on vaikea saada motivoitua mukaan toimintaan. Toimeksiantajan pyynnöstä kerroimme myös muista vapaaehtoistyön muodoista niissä ryhmissä, joissa vierailimme kertomassa tukihenkilöiden rekrytointitilaisuudesta. Tilaisuus järjestettiin Naistentalolla Iisalmissa. Toimeksiantajan toiveesta kyselyn kohteena olivat eläkeläiset. Suuremman otannan saamiseksi laajensimme kyselyä myös työttömiin, työikäisiin ja opiskelijoihin.

Iisalmi on 22 000 asukkaan kaupunki, jonka palvelustrategian menestystekijänä on seudullinen yhteistyö ja palvelutuotanto Ylä-Savon kuntien kanssa. Lähtökohtana ovat asukkaiden palvelutarpeet, joihin vastataan eri toimijoiden ja organisaatioiden kanssa yhteistyössä. Iisalmen kaupungin strategiana on käyttää ensisijaisesti peruspalveluja ja tarvittaessa erityispalveluja huomioiden myös kolmannen sektorin palvelut. (Iisalmen kaupungin sosiaalipalvelukeskus strategia 2004.)

Iisalmessa vapaaehtoista tukihenkilötoimintaa ovat Pelastakaa Lapset ry:llä, joka toteuttaa sitä yhdessä Perheen talo-yhteistyöhankkeen kanssa. Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilötoiminnan kohderyhmänä Iisalmessa ovat pääasiassa pienten alle kouluikäisten lasten perheet. Tukihenkilön tehtävänä on tarjota perheelle sen tarpeen mukaisesti arjen apua sekä psykososiaalista ymmärrystä ja tukea. Usein tukihenkilö toimii lasten kanssa antaen vanhemmille hetken hengähdystauon arjen kiireen keskellä, mutta tukihenkilö voi myös olla pääasiassa äitiä varten. Tällöin tukihenkilön rooli on olla luotettava ja turvallinen rinnalla kulkija, jonka kanssa voi jakaa esimerkiksi lasten kasvatukseen liittyviä asioita. Tukea pyritään tarjoamaan hyvin monenlaisille lapsiperheille, lastensuojelun asiakkuus ei ole tuen saamisen edellytys. (Tukihenkilötoiminta 2009.)

Lastensuojelun avohuollossa olevien lasten määrä on noussut koko 1990-luvun. Lastensuojelun piirissä oli vuonna 2002 noin 50 000 lasta, mutta tukihenkilöitä riittää vain parille tuhannelle. Vapaaehtoisuuden määritelmän mukaan tukihenkilön pitäisi toimia ennaltaehkäisevästi, mutta usein tukihenkilön toiminta tuettavan lapsen kanssa on enemmän korjaava kuin ennaltaehkäisevä. (Hemanus 2005, 6, 23.) Tutkimuksen tilaaja Perheen talo-yhteistyöhanke korostaa toimeksiannossaan tukihenkilötoiminnan ennaltaehkäisevää merkitystä ja matalan kynnyksen työskentelyä.

Tukihenkilöiden tarve tulee kasvamaan koko ajan. Toimeksiantajalla ei ole tarpeeksi voimavaroja tutkia miksi yksittäiset, vapaaehtoiset henkilöt eivät sitoudu haasteelliseen ja yhteiskunnallisesti merkittävään työhön. Tutkimuksen toimeksiantajalla, Perheen talo-yhteistyöhankkeella on monivuotiset perinteet vapaaehtoistyöstä ja siten ensisijainen kehittämistarve myös tukihenkilötoiminnalle. Kolmannen sektorin vapaa-

ehtoistyö on osa hyvinvointiyhteiskunnan tuottamaa palvelua, joka tulee lisääntymään tulevina vuosina. Perehtyminen vapaaehtoiseen tukihenkilötoimintaan tukee sosiaalialan koulutusta ja sen tuomaa asiantuntemusta myös kolmannella sektorilla.

Vuonna 2008 voimaantullut uusi lastensuojelulaki määrittää, että jokaisen kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi lastensuojelusuunnitelma. Suunnitelmassa pitää olla tiedot lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä palveluista ja toimista. Lastensuojelun suunnitelman tarkoituksena on antaa kuntien päättäjille ja palvelujen tarjoajille aiempaa kokonaisvaltaisempi kuva Ylä-Savon lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilasta sekä käytössä olevista ja tarvittavista voimavaroista. Siinä pitää olla myös määriteltynä lastensuojelun tarve kunnassa. Lastensuojelulaki velvoittaa kunnat järjestämään viranomaisyhteistyötä lasten ja nuorten palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä. (Lastensuojelun suunnitelmapohja 2007.)

Opinnäytetyön aiheen valintaan vaikutti se, että lastensuojelu aiheena kiinnostaa sekä siihen liittyvä tukihenkilötoiminnan merkitys kolmannen sektorin ennaltaehkäisevänä lapsiperhetyön yhteistyömallina. Aihe on hyvin tarpeellinen ja ajankohtainen tutkittava. Opinnäytetyömme tarve tulee Ylä-Savon kuntien pyynnöstä. Opinnäytetyö koostuu kahdesta osiosta, tilasto- ja syventävästä osiosta. Keräsimme tilasto-osioon Iisalmen osalta tilastotietoja, joilla saatiin kokonaiskuva lasten ja nuorten kasvuoloista sekä käytettävissä olevista palveluista. Lastensuojelun suunnitelma ja siihen liittyvät toimet otetaan osaksi kunta- ja taloussuunnitelmaa. Suunnitelman toteutumista seurataan ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. (Lastensuojelun suunnitelmapohja 2007.)

Opinnäytetyössämme tutkimme uusien tukihenkilöiden rekrytoimisen vaikeutta. Tutkimuksen tarkoituksena oli saada tietoa, toiveita ja kehitysideoita sekä saada uusia vapaaehtoisia henkilöitä kiinnostumaan toiminnasta sekä kerätä lisää tietoa Perheen talo-yhteistyöhankkeen käyttöön.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN LÄHTÖKOHTA

Valitsimme teoreettiseksi viitekehukseksi Decin ja Ryanin motivaatioteorian, koska tukihenkilötoimintaan lähteminen vaatii henkilöltä paljon sisäistä motivaatiota ja sitoutumista. Perehtymällä motivaatioteoriaan voimme käyttää tietoa käytännössä, kun rekrytoimme henkilöitä vapaaehtoiseen tukihenkilötoimintaan.

Amerikkalaisen Edward Decin (1971, Salmela-Aron ja Nurmen mukaan 2005,16) teoria sisäsyntyisestä motivaatiosta lähti liikkeelle behaviorismin kritiikistä. Hän oli kriittinen sen oletuksen suhteen, että ihmisen toimintaa voitaisiin motivoida ulkoisten palkintojen avulla. Deci toi ulkosyntyisen motivaation rinnalle sisäsyntyisen motivaation käsitteen. Tällä hän tarkoitti sitä, että henkilö tekee jotain siksi, että se on palkitsevaa sisäisesti eli siitä saa hyvän mielen. (Salmela-Aro & Nurmi 2005, 16.)

Deci ja Ryan kuvaa sisäistä motivaation käsitettä kontrolloidun ja autonomian käsitteillä. Kontrolloitu on sitä, että toiminta nousee tilanteen tai muiden ihmisten vaatimusten pohjalta ja määräytyy ulkoisesti. Autonominen toiminta on sisäsyntyistä, johon voidaan vaikuttaa itse. Vaikka molemmat ovat aikomuksellista, tarkoituksellista ja motivoitunutta toimintaa, ne eroavat silti fenomenologiselta luonteeltaan toisistaan. Decin mukaan ulkosyntyinen teoria voi muuttua sisäsyntyiseksi. Ensimmäisenä tapahtuu ulkoinen säätely, jossa ihminen toimii, koska saa palkintoja toiminnastaan. Tällä tarkoitetaan työskentelyä vain siksi, että joku niin toivoo. Sisäisessä säätelyssä ihminen ei enää toimi ulkoisten palkintojen vuoksi, vaan oman itsearvostuksen kohottamiseksi. (Salmela-Aro & Nurmi 2005, 16.)

Motivaatiota seuraava toiminta tuottaa kolmenlaisia arvoja tekijälleen. Ne ovat arvoja, jotka liittyvät itse suorittamiseen, tehtävässä onnistumiseen ja muilta tuleviin ulkoisiin palkkioihin. Sisäisesti motivoitunut toiminta tapahtuu henkisen tyydytyksen vuoksi, eikä siitä saatavien ulkoisten palkkioiden takia. Se voi saada alkunsa siitä, että se tuottaa sopivan määrän jännitystä tai epävarmuutta tai muuten vähentää kognitiivista dissonanssia. Kognitiivinen dissonanssi tarkoittaa ymmärryksen ja tajunnan hajaantumis-

ta ja ristiriitaisuutta. Ihmisillä on tarve hallita omaa elämäänsä ja tuntea itsensä aloitteentekijöiksi, voimakkaiksi ja kyvykkäiksi. Ihmiset haluavat toteuttaa sisäistämäänsä arvoja ja siten samastua tekojensa kautta omaan viiteryhmäänsä. Sisäinen motivaatio saattaa laskea, jos sisäisesti motivoituneesta toiminnasta annetaan liian suuria välineellisiä palkkioita. Jo olemassa oleva erittäin voimakas sisäinen motivaatio saattaa heiketä ulkoisen motivaation seurauksista. (Huuskonen 1989, 4–5.)

Ulkoinen motivaatio syntyy välineellisten päämäärien saavuttamiseksi. Motiivin kohde eli palkkio on väline tarpeen tyydyttämiseksi. (Huuskonen 1989, 6.) Deci ja Ryan kehittivät eriytyneemmän näkökulman motivaatioon kysymällä, minkä tyyppistä ulkoista motivaatiota tapahtuu milloinkin. He ovat eritelleet ulkoisen motivaation eri muotoja ja ympäristötekijöitä, jotka joko edistävät tai haittaavat toiminnan säätelyn sisäistymistä ja siirtymistä yksilölle itselleen. (Salminen & Sinivuori 2005, 21–22.)

Ryan ja Deci puhuvat amotivaatiosta, joka tarkoittaa täydellistä haluttomuutta toimintaan. Henkilöltä puuttuu tällöin tavoitteellisuus ja henkilökohtainen osallisuus säätelyyn. Jos henkilö ei arvosta toimintaa, ei kykene suoriutuvansa siitä tai ei usko toiminnan tulosten olevan haluamiansa, niin seurauksena on amotivaatio. Ulkoisen motivaation tyypit eroavat toisistaan sen suhteen, kuinka ulkoa ohjattua tai autonomista toiminta on. (Salminen & Sinivuori 2005, 21–22.)

3 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET

Tutkimuksessa pääkäsitteenä on vapaaehtois- ja tukihenkilötoiminta lapsiperheissä, koska tukihenkilönä toimiminen perustuu vapaaehtoisuuden periaatteeseen. Muut käsitteet ovat ikäihmiset, rekrytointi sekä ehkäisevä lastensuojelu, joka liittyy tukihenkilönä toimimiseen lapsiperheissä. Tutkimuksessamme keskityimme lapsiperheiden tukihenkilötoimintaan erillisenä vapaaehtoistyön muotona. Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys on Ryanin ja Decin motivaatioteoria. Motivaatio on yksilölle voimakas liikkeellepaneva voima, ja on keskeinen tekijä vapaaehtoistoimintaan osallistumiselle.

3.1 Vapaaehtoistoiminta

Vapaaehtoistoiminta voidaan jakaa kolmeen osaan, joita ovat itsemääräämisen periaate, palkattomuus sekä toiminta ei-ammattillisella tasolla. Itsemääräämisen periaate on sitä, että kaikki siihen osallistuvat toimivat vapaasta tahdostaan ja omasta halustaan. Toisena periaatteena on palkattomuus, mutta vapaaehtoiselle tulee korvata kuluja, joita hänelle toiminnasta aiheutuu. Kolmantena vapaaehtoistoiminnan edellytyksenä on, että toimitaan maallikkoihmisen tavoin ja ehdoin. Vapaaehtoistoiminta tarvitsee avukseen ammattityöntekijöiden tukea. Lisäksi vapaaehtoistoiminnassa on varauduttava taloudellisesti koulutus-, posti-, tiedotus- ja matkakuluihin. (Hemanus 2005, 7.)

Vapaaehtoistoiminta sopii kaikille kiinnostuneille, ystävätoiminnassa mukana oleville, tukihenkilöille sekä avustajille. Vapaaehtoistoimintaa tehdään palkatta kanssaihmissen hyväksi ja sen perustana on ihmisten omavastuu ja vastuu lähimmäisistä. Vapaaehtoistoimintaa tarvitaan, koska yhteiskunnan palkkatyönä tehtävä auttaminen ei riitä kaikkien tarpeisiin. Lapsiperheet tarvitsevat ja kaipaavat muutakin kuin taloudellista tukea. Yhteiskunta vähentää julkisesti tuotettuja sosiaalipalveluja, joten vapaaehtoisella toiminnalla on entisestäänkin suurempi arvo avun saajille. (Nyman 2003, 6.)

Valtion ja kuntien voimavarat vastata kasvavaan sosiaalipalvelujen tarpeeseen ovat heikentyneet 1990-luvun taloudellisen laman seurauksena. Julkisten palvelujen väheneminen lisää ihmisten tarvetta ottaa vastuuta lähimmäisistään. Vapaaehtoistyön lisääntyminen sosiaalityön sektorilla on mahdollisuus, mutta myös haaste koko sosiaalipalvelujärjestelmälle. Tulevaisuuden haasteena on professionaalisen työn ja vapaaehtoistyön organisoiminen toisiaan täydentäväksi palvelukokonaisuudeksi. (Koivunen & Lahti 1998, 3.)

Vapaaehtoistoiminta asettaa sen tekijät ja toimijat uusien haasteiden eteen. Ihmissuhdetyö ei ole koskaan ongelmaton, siksi työnohjaus tai keskustelu ammatti- tai vapaaehtoisohjaajan kanssa on tarpeellista järjestää myös vapaaehtoistoiminnassa mukana oleville. Kokemusten jakaminen ja ongelmien pohtiminen muiden vapaaehtoisten kanssa on myös hyvä keino purkaa pettymyksiä ja vaikeuksia, mutta myös jakaa onnistumisen iloa. Tärkeimpänä päämääränä vapaaehtoistoiminnassa on edistää lapsiperheiden omatoimisuutta ja osallisuutta. Auttamisen etiikkaan kuuluu ihmisen itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja yhteiskunnan jäsenyyden turvaaminen. (Nyman 2003, 7.)

3.2 Tukihenkilötoiminta lapsiperheissä

Suomessa kasvatustuu ja -velvollisuus ovat perinteisesti kuuluneet kodeille. Kodin lisäksi yhteiskunnan auttamisjärjestelmä perustuu kolmelle tasolle:

- viralliseen, jota edustavat julkiset palvelut
- puoliviralliseen, jota on vapaaehtoisten tuki
- vapaaehtoiseen, lähipiirin antamaan tukeen.

Tukihenkilötoiminnalla ei kuitenkaan voi korvata ammattilaisten antamaa apua, mutta se voi tukea sosiaalialan ammattilaisten työtä. Tukihenkilön asema lähipiirin ja ammattilaisten välillä on usein välittäjän tehtävänä toimiminen. (Eskola & Kurki 2001, 118.)

Tukihenkilö toimii lapsiperheissä vapaaehtoisena joko kunnan tai yksityisen järjestön palveluksessa. Vapaaehtoistyö tapahtuu kolmannella sektorilla, jota sanotaan myös hyväntekeväisyyssektoriksi tai voittoa tavoittelemattomaksi sektoriksi. Vapaaehtoistyö on vuorovaikutukseen perustuvaa osallistumista, organisoitua auttamis- ja tukitoimintaa. Se tähtää emotionaalisen ja henkisen tuen antamiseen tai elinoloihin liittyvän puutteen korjaamiseen. Vapaaehtoistyö ei ole taloudellista yritystoimintaa, sitä ei tehdä palkkatyönä vaan auttajan motiivi perustuu ajatukseen, että hän voi olla avuksi tuettavalleen ja saa elämäänsä sisältöä. Julkisen sektorin toiminta on ammattimaista ja organisoitunutta, kun taas vapaaehtoistyön ominaisuuksiin kuuluu maallikkomaisuus, amatöörin innostuneisuus ja auttamisen kutsumuksellisuus. Vapaaehtoisilla on yhteinen arvoperusta ja moraalinen katsontatapa. (Lahtinen 2003, 11–13.)

Tukihenkilötoiminnan tavoitteena on vaikuttaa lapsen elämään ja kehitykseen myönteisesti sekä ennaltaehkäistä vaikeuksia. Tukihenkilön voi saada lain mukaan lapsi tai nuori, jolla ei ole elämässään riittävästi aikuisen tukea. Usein syynä ovat vanhempien vaikea elämäntilanne tai lapsen omat vaikeudet koulussa tai kaverisuhteissa. Yleensä tukihenkilöiden tuettavina ovat kouluikäiset lapset tai itsenäistymässä olevat nuoret aikuiset. (Korhonen 2005, 9.)

Tukihenkilönä toimii turvallinen aikuinen, joka on sitoutunut toimimaan lapsen elämässä suunnitelman mukaisesti ja sovitun ajan. Suunnitelma tehdään yleensä tukihenkilön, perheen ja sosiaalityöntekijän tai tukihenkilöorganisaation ohjaajan kanssa. Yhdessä suunnitellaan toiminnan sisältö, kuten kuinka monta kertaa viikossa on tapaaminen lapsen tai nuoren ja tukihenkilön kesken tai miten pitkään tapaamiset kestävät. Tukihenkilönä toimiminen on lapsen tukemista ja rinnalla kulkemista arjen pienissä asioissa. Tukihenkilön toimintaan liittyy tärkeänä osana yhteistyö sosiaalitoimen kanssa. Toiminta on haasteellista ja luovaa toimintaa ja jokaisella tukihenkilöllä on mahdollisuus tukea lasta ja nuorta omalla persoonallisella tavallaan. Tukihenkilöiksi alkavat saavat taustaorganisaation järjestämää koulutusta, jossa käsitellään toiminnan kannalta oleellisia asioita. Kursseilta saa myös vahvistusta omalle identiteetilleen ja rohkaisua luottamaan omiin voimavaroihin. (Korhonen 2005, 10.)

Tukihenkilötoiminta voi toisinaan olla aktiivista asioihin puuttumista, joskus melko passiivista tarjolla olemista. Tukihenkilön on tiedostettava roolinsa, siten se suojaa sekä tukijaa että tuettavaa ja molemmat voivat säilyttää oman itsenäisyytensä ja itsemääräämisoikeutensa. Rajojen vetäminen siihen, milloin on tuettu liian vähän ja liikaa on vaikeaa. Tuen laatua ja määrää ei voi mitata ja tuettavalle on jäätävä itsemääräämisen tunne tukitilanteessa. (Lahtinen 2003, 46.)

3.3 Ikäihmiset

Ihmisen elämässä ikävuodet 55–63 ovat tahdonomaisten energioiden aikaa. Se ei merkitse suoraan ulospäin näkyvää aktiivisuutta, vaan painottuu enemmän sisäiseen vahvuuteen. Tässä ikävaiheessa yksilö löytää oman tahtonsa, joka voi tarkoittaa uutta liikkeellelähtöä työtehtäviin ja uusia tavoitteita elämään. Yksilö kokee uutta löytämisen riemua, mutta suhtautuu myös aiempaa vakavammin vastaanotettuihin haasteisiin. Yksilö kaipaa tehtävää ja roolia koko elämänsä ajan ja kyky kantaa vastuuta vahvistuu. Työrooli tai elämäntyö on niin keskeinen osa tahtoidentiteettiä, että on vaikeaa löytää itselleen uutta tekemistä tai elämäntapaa työuran jälkeen. Yksilö kantaisi mielellään vastuuta, mutta siihen ei ole tilaisuutta, mikä aiheuttaa jännitettä tämän ikävaiheen kehitystehtävässä. (Turunen 2005, 208, 258–259.)

Gerontologian, vanhenemista tutkivan tieteen mukaan ihminen muuttuu ja kehittyy läpi koko elämän. Kehitys on biologisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden vuorovaikutuksen tulos elämän eri vaiheissa. Yksilö on kokeva ja tunteva kokonaisuus elämänkaaren eri vaiheissa. Elämään tyytyväisyyden pääpiirteet 60–65-vuotiailla ovat mielekäs sosiaalinen rooli yhteiskunnassa ja myönteinen elämään suhtautuminen ja minäkuva. Hyvä fyysinen terveys vaikuttaa myös positiiviseen elämänsentteeseen. Kypsyyden ikävaiheessa olevalla henkilöllä on edessään kehitystehtäviä, mahdollisuuksia kasvuun ja kehitykseen. Yhteiskunnallisista ja työelämän arvoista siirrytään kypsyyden iässä sisäisempiin arvoihin, joita ovat vastuunottaminen lähimmäisistä ja toisaalta itsenäisenä olemiseen. (Dunderfelt 2006, 205–206, 210.)

Ikäihmisten vahvuutena ovat omien kykyjen ja potentiaalien käyttäminen sekä positii-
visten mielikuvien luominen itsestä. Säilyttääkseen optimistisen elämänasenteensa
ikääntyneellä pitää olla mahdollisuus tulla kuulluksi ja saada tilaisuus osallistua aktii-
visesti niin pitkään kuin mahdollista yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Yksilölle on
tärkeää lujittaa identiteettiään, olipa hän minkä ikäinen hyvänsä. Eläkeikään ehtineillä
on yhteiskunnan asettamat suorituspaineeet ja menestymisen pakko hellittäneet. Tässä
ikävaiheessa on oman itseyden, omanarvon tunnon ja identiteetin vahvistaminen.
(Lehtovuori, Minun elämäni tarinat.)

3.4 Rekrytointi

Rekrytointi tarkoittaa työntekijöiden hankkimista ja meidän opinnäytetyössämme se
on vapaaehtoisille henkilöille tiedottamista tukihenkilötoiminnasta. Tiedotimme aktii-
visesti kerhoissa ja harrastepiireissä ottaen vuorovaikutuksellisen kontaktin yleisöön.
Perheen talo-yhteistyöhanke voi käyttää kyselystämme saatuja tuloksia kehittääkseen
omaa toimintaansa ja tukihenkilöiden rekrytointia. Tukihenkilöitä tarvitsevia perheitä
on aina enemmän kuin vapaaehtoisia ja kaikki eivät välttämättä saa tukihenkilöä. Tu-
kihenkilöille järjestetään perehdytystä ja työnohjausta. (Leskinen & Lukkarinen 2007,
5.) Rekrytointia voi järjestää pitämällä tilaisuuksia suurissa yleisötapauhtumissa kuten
messuilla. Sen on oltava näkyvästi esillä ja saatava ihmiset kiinnostumaan.

Uuden työntekijän rekrytointia voidaan ajatella projektiksi, jolle luonteenomaista on
käynnistyminen tarpeesta ja ratkaisuun päätyminen. Rekrytoimiseen kuuluu suunnit-
teluvaihe, toteutusvaihe sekä seurantavaihe. (Markkanen 2002, 9). Rekrytoinnin suun-
nitteluvaiheessa päätetään periaatteellisista, suurista toimintalinjoista ja valinnoista eri
rekrytointivaihtoehtojen välillä. Suunnitteluvaiheessa linjataan myös rekrytoinnin
toteutustavat ja ketkä hoitavat organisaatiossa rekrytointia. Rekrytoinnin toteutusvaihe
vaatii ammattimaista otetta, aitoa ihmisistä välittämistä sekä eettisyyttä. Seurantavai-
heessa tarkastellaan rekrytoinnin onnistumista ja tavoitteiden toteutumista. (Yrityksen
rekrytoinnin tehostaminen suhdemarkkinoinnin keinoin 2009.) Tukihenkilön rekry-
tointi -tutkimuksessamme on myös projektin omaista. Se on käynnistynyt todellisesta
tarpeesta saada lapsiperheille tukihenkilöitä.

3.5 Ehkäisevä lastensuojelu

Ehkäisevän lastensuojelutyön käsitteelle on perustana lastensuojelulaki. Uuden lastensuojelulain keskeisin uudistus on varhainen puuttuminen. (Helminen 2008.) Viranomaisten on pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin (Lastensuojelulaki 417/2007 § 2). Varhaisen puuttumisen pitää tarjota tukea lapsiperheille kunnioittavasti, avoimesti ja ennen kaikkea leimaamatta. Kuntien velvollisuutena on, että erilaisten palvelujen avulla tuetaan vanhempia, huoltajia sekä muita lasten kasvatustavastuussa olevia henkilöitä. (Taskinen 2008, 16, 23.)

Ehkäisevässä lastensuojelutyössä on eri toiminnan tasoja ja tapoja läpäisevä periaate, jolla taataan hyvän lapsuuden edellytykset lapsiväestölle. Siinä estetään negatiivisen kehityksen syntyminen tai sen syveneminen. Lastensuojelun ehkäisevän työn oletus on se tietoisuus, mitä halutaan välttää. Lastensuojelun ehkäisevän työn näkökulmasta on tärkeää, että tarkistetaan lapsen tilanne erilaisissa perheen kriisi- ja muutosvaiheissa, kuten avioerossa, jonka yhteydessä sovitaan huoltajuudesta ja tapaamisoikeuksista. Yksi tärkein periaate on lapsen edun näkökulma ja lapsen tilanteen tarkistaminen myös silloin, kun työskennellään vanhempien kanssa päihdehuollossa tai mielenterveyspalveluissa. (Puonti, Saarnio & Hujala 2005, 158–159.)

Lastensuojelussa englannin kielestä tuleva käsite preventio eli ehkäisy jaetaan primääri-, sekundääri- ja tertiääripreventioon. Primääriprevention tavoite on vähentää erilaisten sairauksien ja häiriöiden, kuten mielenterveysongelmien, esiintymistä väestössä. Se kattaa yleensä sekä terveyden edistämisen että sairauden ehkäisyn. Sekundääriprevention tavoite on vähentää jo syntyneiden häiriöiden kestoja. Siihen liittyy usein varhainen tunnistaminen, puuttuminen ja tuki. Tertiääriprentiossa tavoitteena on pyrkiä vähentämään ja lievittämään häiriöiden aiheuttamaa toimintakyvyttömyyttä erilaisten avohuollon tukitoimien avulla. (Puonti ym. 2005, 159.)

Lastensuojelu käsitteenä sisältää lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun. Se tarkoittaa lastensuojelutarpeen selvitystä, avohuollon tukitoimia, lapsen kiireellistä sijoitusta ja

huostaanottoa sekä niihin liittyvää sijaishuoltoa ja jälkihuoltoa. Sen lisäksi kunta järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua. Sillä edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua järjestetään myös kunnan muiden palvelujen piirissä, kuten äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoidossa, opetuksessa ja nuorisotyössä, joissa on annettava erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 1. luku 3 §.)

Lastensuojelun tarkoitus on edistää lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelu pyrkii ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 1. luku 4 §.)

3.6 Aikaisemmat tutkimukset

Anne Birgitta Yeung on tehnyt tutkimuksen suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan vuonna 2001. Kohderyhmänä oli 15–74-vuotias Suomen väestö Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Yeung tutki suomalaisten mielikuvia vapaaehtoistoiminnasta. Erityisesti hän tarkasteli vapaaehtoistoiminnan muotoja, määrää, motiiveja ja esteitä vapaaehtoiseksi ryhtymisessä sekä vapaaehtoistoimintaa organisoivia tahoja. Lisäksi hänen tutkimuksessaan oli näkökulmia vapaaehtoisten rekrytointiin ja toiminnan suunnitteluun sekä tarjota tietoa vapaaehtoissektorin toimijoille. (Yeung 2002, 10.)

Naiset ovat yleisesti enemmän kiinnostuneempia vapaaehtoistoiminnasta kuin miehet. Miehillä vapaaehtoistoimintaan lähtemiseen vaikutti tuttavien ja ystävien rooli. Miesten onnistunut rekrytointi siis tapahtuu sosiaalisten verkostojen kautta tai uusien kontaktien välityksellä. (Yeung 2002, 63–64.)

Suomalaisten tärkein syy vapaaehtoistoiminnan osallistumattomuuteen vuonna 2001 oli ajan puute (44 %), joka vaivaa erityisesti 25–34-vuotiaita naisia, perheellisiä, korkeasti koulutettuja, suurituloisia ja toimihenkilöitä. Vanhemmilla henkilöillä tulevat osallistumisen esteeksi terveydelliset syyt. Yllättävää on, että yli 50-vuotiaista kolmasosa ja eläkeläisistäkin joka viides kokee, ettei heillä ole aikaa vapaaehtoistoimintaan. Tämä antaa kovin aktiivisen ja toimeliaan kuvan suomalaisesta iäkkäämmästä väestöstä. Vapaaehtoistoimintaan eniten aikaa antavat yli 50-vuotiaat ja eläkeläiset. (Yeung 2002, 44–45.)

Joka kuudes suomalainen mies ajattelee, että hänellä ei ole mitään annettavaa vapaaehtoistoiminnalle. Miehet myös ajattelevat naisia useammin, ettei heillä tarvitse olla mitään erityistä syytä osallistumattomuuteen. Vapaaehtoisten rekrytoinnin kannalta keskeistä on se, että tutkimustulosten mukaan kymmenesosa kaikista suomalaisista kokee suurimmaksi syyksi osallistumattomuuteen sen, että heitä ei ole pyydetty mukaan. Tukihenkilötoiminnan kannalta tämä voi olla merkittävä tutkimustulos, sillä miesten kynnys vapaaehtoistoimintaan ei välttämättä ole kovinkaan korkea, siihen tarvitaan vain sopiva tilaisuus tai sosiaalinen kontakti. (Yeung 2002, 44–46.)

Yli 40 % vastaajista mainitsi, että motivoivin syy vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen oli auttamisen halu. Muita tavallisia motiiveja vapaaehtoistoimintaan lähtemiselle oli tuttavien pyyntö, toive tavata uusia samanhenkisiä ihmisiä, halu saada uusia elämäkokemuksia ja yleinen kiinnostus sekä halu oppia uusia asioita. (Yeung 2002, 32.)

Sosionomiopiskelijat Satu Leskinen ja Outi Lukkarinen ovat tehneet Pelastakaa lapset ry:lle oppaan lapsiperheille suunnatusta tukihenkilötoiminnasta, jonka tavoitteena on tukea ja auttaa lapsiperheitä erilaisissa elämäntilanteissa. Oppaassa kerrotaan, miten tukihenkilöitä haetaan ja miksi heitä tarvitaan, millaisia tukihenkilöjä ovat ja miten heidät perehdytetään tehtäväänsä. Oppaassa esitellään myös vapaaehtoistoiminnan eettiset periaatteet sekä millaista yhteistyötä perheen kanssa voidaan tehdä. Tekijät

korostavat palautteen saamisen merkitystä perheiltä tukihenkilötoiminnan kehittämiseksi. (Leskinen & Lukkarinen 2007, 3–7.)

Mia Hemanus on tehnyt Turun Yliopiston sosiaalipolitiikan laitokselle pro gradu -tutkielman vapaaehtoistoiminnasta ja lastensuojelusta vuonna 2005. Tutkielmassaan hän pohtii lastensuojelun tukihenkilötoimintaa ja sen haasteita. Hän toteaa, että tukihenkilöistä on pulaa lastensuojelussa ja tulevina vuosina tarve tulee kasvamaan. Kiirein työtähti on este työssäkäyville henkilöille, mutta tulevaisuudessa olisi syytä panostaa tukihenkilömainontaa eläkeläisiin, koska heillä on aikaa ja paljon kokemusta lapsille jaettavaksi. (Hemanus 2005, 80–82.)

Hemanuksen (2005, 76) tutkimuksen mukaan lastensuojelun lapsesta on julkisuudessa ongelmallinen ja negatiivinen kuva. Myös tukihenkilöiden kuva tuettavasta lapsesta oli paljon negatiivisempi kuin todellisuus sitten osoittautuu. Sosiaalitoimen olisi hyvä kiinnittää huomiota positiiviseen informointiin lastensuojelun asiakkaista sekä ennakoita lastensuojelun tarvetta antamalla tukihenkilö lapselle, jolla ei ole vielä lastensuojelullista tarvetta. Aina on myös muistettava, että lapsi saattaa olla lastensuojelun asiakas itsestä johtumattomista syistä.

Hemanuksen (2005, 77) tutkimustuloksissa korostuu, että miespuolisia tukihenkilöitä tarvitaan enemmän mukaan. Tulevaisuuden kehityshaasteena on ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan kehittäminen, jolla rekrytoidaan miehiä mukaan. Erityisesti pojille miespuolisen tukihenkilön mukanaolo voi antaa tunteen vertaisryhmään kuulumisesta.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyön tekeminen aloitettiin tilasto-osion tietojen keräämisellä Iisalmen alueelta. Keräsimme tilastotietoja syksyllä 2008 ja samalla teimme tutkimussuunnitelman. Taulukossa 1 kuvataan opinnäytetyön etenemistä.

TAULUKKO 1. Opinnäytetyön toteutusaikataulu

Toukokuu 2008	Opinnäytetyön ideointi
Elokuu 2008	Ideapaperin esittäminen ja hyväksyminen
Lokakuu- joulukuun 2008	Tutkimussuunnitelman työstäminen ja esittäminen. Tilasto-osion tilastotietojen kerääminen taulukoihin.
Tammi-maaliskuu 2009	Kyselylomakkeen laatiminen. Tilasto-osion täydentäminen. Aineistoon tutustuminen. Rekrytointitilaisuudesta tiedottaminen ja toteuttaminen. Aineiston keruu kyselylomakkeella.
Huhtikuu 2009	Analyysin tekeminen ja kirjallisuuden etsiminen sekä lukeminen. Raportoinnin aloittaminen.
Toukokuu- lokakuun 2009	Raportoinnin viimeistely, esittäminen ja hyväksyminen. Kypsyysnäyte.

Opinnäytetyö pysyi aikataulussa suunnitelmien muutoksista huolimatta. Tammi- ja maaliskuun aikataulu oli kiireinen tilasto-osion tietojen keräämisen, kyselylomakkeen laatimisen ja rekrytointitilaisuuden suunnittelussa ja toteutuksessa. Teorian löytäminen oli hankalaa ja työlästä. Teoriakirjojen tilaaminen yliopistoista vei oman aikansa ja niiden laina-aika oli lyhyt, joten raportointi aika oli kiireistä. Kuitenkin pysyimme aikataulussa myös esitysajan suhteen.

4.1 Tutkimusmenetelmä ja aineistonkeruu

Tutkimuksemme oli kvalitatiivinen eli laadullinen, koska mielestämme aihetta olisi ollut vaikea tutkia määrällisesti. Tilasto-osion osalta tutkimuksemme oli kvantitatiivinen eli määrällinen. Yleensä kvalitatiivista tutkimuksessa tutkija on kiinnostunut ihmisten näkemyksistä ja kokemuksista tutkittavaa aihetta kohtaan (Eskola & Suoranta 2001, 15). Kvalitatiivista tutkimusmenetelmää tuki myös se, että kohdejoukko oli tarkoituksenmukaisesti valittu sekä tutkimus toteutettiin joustavasti ja suunnitelmia jouduttiin muuttamaan olosuhteiden mukaisesti (ks. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155).

Tutkimusmenetelmänä käytimme puolistrukturoitua haastattelulomaketta (liite 2). Lomakekyselyllä saadaan selville, mitä tutkimukseen osallistuvat ajattelevat, tuntevat, kokevat tai uskovat tukihenkilönä toimimisesta. Kyselylomakkeella on myös avoimia kysymyksiä vaihtoehtokysymysten lisäksi. Avoimilla kysymysvaihtoehdoilla saadaan esiin näkökulmia, joita ei ole etukäteen osattu ajatella. Aikataulullisesti kyselylomake sopii tarkoitukseemme, koska siten pystytään hallitsemaan tutkimuksen kulkua sekä kustannukset pystytään arvioimaan tarkasti. Katsoimme kyselylomakkeen parhaimmaksi tiedonkeruumenetelmäksi, koska se on nopea ja tehokas sekä aineiston keruu on standardoitua eli vastaajilta voitiin kysyä täsmälleen samalla tavalla. (ks. Hirsjärvi ym. 2004, 182–188.)

Kyselylomakkeen tarkoituksena on kysyä tarpeellisia kysymyksiä tutkimuksen tarkoituksen ja ongelman asettelun kannalta (Tuomi & Sarajärvi, 2009. 75). Kyselylomakkeen haittana on vastaajien mahdollinen tietämättömyys asiasta, josta kysymykset esitettiin. Epäselvää on myös se, kuinka onnistuneita annetut vastausvaihtoehdot ovat vastaajien näkökulmasta. Väärinymmärryksiä on hankala kontrolloida. Varmaa ei ole myöskään se, että miten vakavasti vastaajat suhtautuvat kyselyyn ja vastaavatko he rehellisesti ja huolellisesti. (Hirsjärvi ym. 2004, 184.) Vastaajien perehtymättömyys tukihenkilötoimintaan voi hankaloittaa tulosten luotettavuutta. Kerroimme tukihenkilötoiminnasta ennen kyselylomakkeiden jakamista kyselyn luotettavuuden lisäämiseksi.

Kontrolloidussa kyselyssä eli informoidussa kyselyssä tutkija jakaa lomakkeet henkilökohtaisesti. Jaoimme lomakkeet erilaisissa harrasteryhmissä. Lomakkeita jakaessamme kerroimme samanaikaisesti tutkimuksen tarkoituksesta, selvensimme kyselylomaketta ja vastasimme kysymyksiin. Vastajaat täyttivät lomakkeet ja keräsimme ne samassa tilaisuudessa pois. (ks. Hirsjärvi ym. 2004, 185–186.)

Helmikuussa 2009 jaoimme noin sata (100) kutsua Naisten talon tilaisuuteen erilaisissa harrasteryhmissä. Viikon aikana tiedotimme rekrytointitapahtumasta senioreiden ATK-alkeet ryhmässä, Iisalmen eläkeläisten kristillisessä yhdistyksessä, Veljeskodin kuntosali 65 -ryhmässä sekä Iisalmen eläkeläisten kerhossa. Kutsussa (liite 1) oli rekrytointitapahtuman ajankohta, paikka sekä maininta, jossa korostimme sitoutumattomuutta. Painotimme sitoutumattomuutta saadaksemme paikalle henkilöitä ilman tukihenkilöksi ryhtymisen pakkoa. Järjestimme tilaisuuteen ohjelmaa, jonka tarkoituksena oli saada vapautunut tunnelma yhteislauluja laulamalla. Arpajaisten onnetarina toimivat lapset, jotka toivat piristystä tilaisuuteen. Paikalla oli kertomassa kaksi jo mukana olevaa lapsiperheen tukihenkilöä siitä, mitä vapaaehtoisena tukihenkilönä työskenteleminen perheissä on. Toimeksiantajamme kertoi yleisesti yhteistyöhankkeen erilaisista projekteista ja muusta vapaaehtoistoiminnasta. Esillä oli mainoksia ja oppaita kaikesta toiminnasta, mitä Perheen talo-yhteistyöhanke järjestää.

Tukihenkilöiden rekrytointitilaisuuteen saapui vain kuusi henkilöä. Otanta ei riittänyt tutkimuksen tekemiseen, joten veimme kyselylomakkeita Kristillisen Yhdistyksen tilaisuuteen. Kyselylomakkeisiin vastanneet olivat kuitenkin toimintakyvyltään rajoittuneita, eikä suurin osa ymmärtänyt kysymyksiä oikein, joten saimme sieltä vain kaksikymmentä luotettavaa vastausta. Veimme vielä lomakkeet Työttömien toimistolle, koska sieltä voi löytyä nuoria ja aktiivisia henkilöitä vapaaehtoiseen tukihenkilötoimintaan. Työttömien toimistolla kyselylomakkeet olivat noin kolme viikkoa ja sieltä saatu otanta oli yhdeksän. Työttömien toimistolle jätimme myös Perheen talo-yhteistyöhankkeen vapaaehtoistyön mainoksia sekä yhteystietoja sen toimistoon, jos vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta lapsiperheissä kiinnostaa.

4.2 Tutkimustehtävä ja –kysymykset

Toimeksiantajan toiveena oli saada tietoa tukihenkilöksi osallistumattomuuden syistä sekä osallistumisen motiiveista. Tukihenkilöiden tarve kasvaa koko ajan ja Perheen talo-yhteistyöhankkeella on lapsiperheitä odottamassa tukihenkilöä. Tutkimuksemme tarkoituksena oli saada tietoa ja kehitysideoita rekrytointiin.

Tutkimustehtävä koostuu kahdesta tutkimuskysymyksestä:

- 1) Mitkä ovat esteet tukihenkilötoimintaan ryhtymiselle?
- 2) Mitkä ovat tukihenkilötoimintaan mukaan lähtemisen motiivit?

Toimeksiantajan toiveissa oli saada tietoa, mitkä ovat yksittäisten henkilöiden esteet tukihenkilötoimintaan ryhtymiselle. Tutkimuksen kautta Perheen talo -yhteistyöhanke saa tietoa siitä, miksi tukihenkilöitä on niin vaikeaa saada. Vuonna 2001 lasten ja nuorten kasvatukseen liittyvään vapaaehtoistoimintaan osallistui vain 22 % suomalaisista. (Yeung 2002, 38.) On tärkeää tutkia tukihenkilöksi ryhtymisen hankaluutta, koska vapaaehtoistyöntekijöitä ei ole tarpeeksi. Tarkoituksena on selvittää yhdessä toimeksiantajan kanssa tukihenkilöiden rekrytoinnin vaikeutta.

4.3 Tutkimusaineiston käsittely ja analysointi

Teorialähtöinen analyysi on perinteinen analyysimalli, joka perustuu tiettyyn teoriaan. Tutkimuksessa kuvaillaan teoriaa, jonka mukaan määritellään tutkimuksen kiinnostavat käsitteet. Tutkittava ilmiö määritellään tunnetun teorian mukaisesti. Aineiston analyysia ohjaa aikaisemman tiedon perusteella luotu teoria. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 97.) Tutkimuskysymykset on aseteltu käytettävän teorian mukaan ja analysointi tapahtuu deduktiivisen päättelyprosessin kautta. Teorianäkökulma käytetty motivaatioteoria jakautuu kolmeen osioon: sisäinen motivaatio, ulkoinen motivaatio ja amotivaatio. Tutkimuksessa saatuja vastauksia suhteutetaan motivaatioteorian eri osioihin.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tarkastellaan ihmisen käyttäytymistä heidän omasta näkökulmastaan. Päämääränä on käyttäytymisen ja kokonaisuuksien ymmärtäminen

sekä omien tulkintojen ja tutkittaville ilmiöille annettujen merkitysten hahmottaminen. Yleensä kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään verbaalisia aineistoja. Laadullisessa tutkimuksessa näkyy induktiivinen ajattelu, sillä pyrkimyksenä on uusien näkökulmien löytäminen. Tutkijan pyrkimyksenä on paljastaa uusia ja odottamattomia seikkoja eikä tutkija määrää sitä, mikä on tärkeää. Tutkija pyrkii tarkastelemaan aineistoa monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti. (Hirsjärvi ym. 2004, 155.)

4.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset

Aineiston laadukkuutta voidaan etukäteen tavoitella sillä, että kyselylomakkeen rungosta tehdään hyvä ja kattava. On hyvä miettiä ennalta miten teemoja voidaan syventää ja millaisilla lisäkysymyksillä saadaan lisää tietoa asiasta. Tutkimuksen luotettavuudesta puhuttaessa on lähtökohtana, että tutkija on osa sosiaalista todellisuutta ja siten osa tutkimusprosessia. Tutkija vaikuttaa tutkimukseen sen eri vaiheissa. Hän tuo oman subjektiivisen näkemyksensä käsitteiden valintaan ja tulkintaan, aineiston keruuseen, analysointiin sekä raportointiin. Tutkimuksen tulee heijastaa tutkittavien maailmaa ja tutkijan tulee tunnistaa oma osuutensa siihen. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 184–185.)

Tutkimusaineiston keräämistapa oli siten luotettava, että saimme vuorovaikutuksellisen kontaktin kohderyhmiin. Eläkeläisillä oli kerhossa paljon muuta ohjelmaa, joka saattoi olla yksi häiriötekijä kyselyyn vastaamisessa. Lomakkeita jakaessamme oli levottomuutta ja ihmiset kyselivät päällekkäin kysymyksiä, eivätkä kuunnelleet ohjeita.

Validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen pätevyyttä ja yleistävyyttä. Tutkimuksen validiteettia tarkastelimme jo opinnäytetyön alkuvaiheessa. Kyselylomakkeessa huomioitiin käsitteiden, oletusten ja johtopäätösten johdonmukaisuus. Tutkimuksessamme otimme huomioon sisäisen validiteetin tarkastamalla kysymysten yhteneväisyyden tutkimusta ohjaavaan teoriaan sekä varmistamalla, että kysymykset ymmärretään samalla tavalla. (ks. Hirsjärvi ym. 2004, 216–217.) Tutkimustuloksia tarkkailtaessa huomasimme, että

osa vastaajista ei ymmärtänyt kysymyksiä siten, kun olimme ajatelleet. He olivat eläkeläisistä vanhimpia ja heidän ymmärtämiskykynsä saattoi olla jo rajoittunutta.

Tutkimuksen validius tuli esille tutkimustehtävän ja kyselylomakkeen kysymysten yhteneväisyydestä. Saimme tutkimuskysymyksiin vastaukset suoraan lomakkeista. (liite 2) Kävimme kaikki lomakkeet läpi ja teimme vastauksista yhteenvedon. Tällä tavalla saatiin tutkimustehtävän kysymyksiin vastaukset kohderyhmiltä.

Reliaabeliudella tarkoitetaan sitä, että tutkittavasta henkilöstä tai ilmiöstä saadaan kahdella tutkimuskerralla sama tulos (Hirsjärvi & Hurme 2001, 186). Lomakekysymysten tulee olla ymmärrettäviä ja yleistajuisia niin, ettei vastaamiseen vaikuta vaikeat käsitteet tai kysymysten ymmärtämättömyys (Mäkelä 1998, 50). Tutkimuksessa meidän tulee olla avoimia kaikille vastauksille niin, ettemme käsittele niitä oman ajattelumallin mukaisesti. Vastaajat ovat saattaneet käsittää kysymykset aivan toisin kuin itse olimme ajatelleet, jolloin vastauksia emme voi pitää tosina ja pätevinä. (ks. Hirsjärvi ym. 2004, 216–217.) Kohderyhmästä osa käsitti kysymykset väärin, joten niitä vastauksia emme voineet pitää pätevinä. Osa vastauksista oli aiheeseen liittymättömiä ja ne hylättiin. Hylättävien vastausten osuus oli pieni, joten se ei vaikuttanut kyselyn tuloksiin.

Kyselytutkimukseen vastaaminen tapahtui nimettömänä. Järjestelimme kysymykset aihealueittain ja vastaajaa koskevat taustakysymykset sijoitimme lomakkeen loppuun. Laadimme kyselylomakkeen rakenteeksi sekä avokysymyksiä että yksittäisiä monivalintakysymyksiä. Erilaisilla kysymyksenaseteluilla haluamme saada tarkkaa tietoa tutkittavasta asiasta ja lisätä siten tutkimuksemme validiutta. Tutkimuksen tarkkuus ja toistettavuus eivät välttämättä ole jatkossa yhteneväiset, koska vastaukset kuvaavat senhetkisiä ajatuksia. (ks. Walden 2008.) Lomakkeet hävitimme analysoinnin ja raportoinnin jälkeen.

Eettiset kysymykset liittyvät ihmistieteissä tutkimuksen joka vaiheeseen. Tärkeimpinä eettisinä periaatteina on yleensä informointiin liittyvä suostumus, luottamuksellisuus, kyselytutkimuksen seuraukset vastaajalle sekä yksityisyys. Eettiset kysymykset tulevat

analysointivaiheessa esille siinä, miten syvällisesti ja kriittisesti haastattelut voidaan analysoida ja voivatko kohdehenkilöt sanoa, miten heidän mielipiteitään on tulkittu. Tutkimuksemme jokaisessa vaiheessa kyselyyn vastanneiden yksityisyys pysyi salassa. Valmiin opinnäytetyön raportoinnissa otamme huomioon sen, mikä merkitys loppuraportilla on tutkimuksessamme oleville henkilöille sekä työmme tilaajalle. (ks. Hirsjärvi & Hurme 2001, 20.)

5 TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuskyselyyn vastasi kolmekymmentäviisi (35) henkilöä. Heistä

- 69 % oli eläkeläisiä
- 11 % oli työttömiä
- 9 % työssäkäyviä
- 11 % opiskelijoita

Vastaajista naisia oli 77 % ja miehiä 23 %. Vastaajat olivat iältään:

- 76–85 vuotiaita 15 %
- 66–75 vuotiaita 7 %
- 56–65 vuotiaita 37 %
- 36- 55 vuotiaita 22 %
- 18–35 vuotiaita 19 %

Kyselyyn vastasi kahdeksan miestä, joista seitsemän oli toiminut jossakin vapaaehtoistyössä. Miesten kokemukset vapaaehtoistyöstä oli urheiluseuroista, järjestys- ja yhdistystoiminnoista sekä seurakunnista. Enemmistö miehistä ei osannut sanoa, olisiko kiinnostusta ryhtyä tukihenkilöksi. Yeungin (2002) mukaan miehillä on matala kynnys lähteä mukaan, puuttuu vain sopiva tilaisuus tai sosiaalinen kontakti. Meidän tutkimuksessamme ilmeni sama tulos. Miesten yleisin motiivi mukaan lähtemiselle on auttamisen halu. Kyselyyn vastanneiden mielestä miehiä voi saada mukaan toimintaan tukihenkilötoiminnasta tiedottamisella, yhteisissä tapahtumissa innostamalla ja jo olemassa olevien miestukihenkilöiden motivoimana. Kyselymme mukaan rahakorvaukset eivät vaikuta tukihenkilöksi lähtemiseen, esteenä pidetään vapaa-ajan puutetta ja terveydellisiä syitä. Työnohjauksen puuttuminen ei vaikuta ehkäisevästi tukihenkilötoiminnan aloittamiseen.

Kaikista vastanneista noin puolet ei ollut lainkaan kiinnostuneita lapsiperheen tukihenkilötoiminnasta. Vastanneista seitsemän oli kiinnostunut toiminnasta. Tulos johtuu siitä, että tutkimus kohdistettiin eläkeläisiin ja osalla heistä fyysinen ja psyykinen toimintakyky oli rajoittunut. Puolet vastanneista ei osannut sanoa, onko heillä kiinnostusta ryhtyä tukihenkilöksi. Suuri osa vastanneista tiesi, miksi lapsiperheet tarvitsevat

tukihenkilöä ja mitä tukihenkilö tekee lapsiperheessä. Vastanneet olivat hyvin tietoisia yhteiskunnallisten päätösten vaikutuksista lapsiperheisiin.

5.1 Esteitä tukihenkilötoimintaan ryhtymiselle

Kyselymme mukaan lähes puolet vastaajista ei osannut sanoa, onko heillä kiinnostusta ryhtyä lapsiperheiden tukihenkilöiksi. **Sen lisäksi tiedon puute toiminnan luonteesta ja korkea mukaantulokynnys on esteenä toiminnan aloittamiselle.** Tiedotustilaisuuksia voisi järjestää ilman toimintaan sitoutumista enemmän.

Hemanuksen tutkimuksen (2005,77) mukaan jo toiminnassa mukana olevien tukihenkilöiden läsnäolo koulutus- ja rekrytointitilaisuuksissa olisi tärkeää. He voisivat laajentaa uusien tukihenkilöiden näkemyksiä omien kokemuksensa ja käytännön tilanteiden avulla. (Hemanus 2005, 77.) Ryan ja Deci puhuvat amotivaatiosta, haluttomuudesta toimia, jolloin henkilöltä puuttuu tavoitteellisuus ja henkilökohtainen osallistumishalukkuus.

Tutkimukseen vastanneiden mukaan terveydelliset syyt, vapaa-ajan- ja mielenkiinnon puute olivat esteenä tukihenkilöksi ryhtymiselle. Kohdistimme tutkimuksemme eläkeikäisiin ja useimmalla terveydellinen tilanne oli syynä kiinnostuksen puutteeseen. Kyselyyn vastanneesta kolmestakymmenestäviidestä viisi henkilöä vastasi, etteivät usko omiin kykyihinsä toimia tukihenkilönä. Pelko omien voimavarojen riittävyydestä on aiheellinen, mutta alemmuuden ja riittämättömyyden tunteita voidaan poistaa koulutuksella ja keskusteluilla tukihenkilötoiminnasta vastuussa olevien henkilöiden kanssa.

Pelkät konkreettiset ulkoiset palkkiot eivät johda pitkäaikaiseen sitoutumiseen vapaaehtoistoiminnassa. Itsetunnoltaan heikoimmille suosion ja hyväksynnän saaminen tai pelko sulkemisesta ulos yhteisöstä, pitää motivaatiota yllä pidempään kuin ulkoiset palkkiot. Niitten innostama toiminta saattaa parhaassa tapauksessa muuttua sisäiseksi motivaatioksi. (Laitinen 2006, 9.)

Yksi vastaajista toi esille, että ei halua sotkeentua toisten asioihin. Vastauksessa ei käynyt ilmi, tarkoittiko vastaaja pyrkimystä olla sekaantumatta perheen asioihin mahdollisena tukihenkilönä ja mahdollista riitaantumista perheen kanssa. Sama vastaaja kuitenkin tiesi perheiden ongelmat ja auttamisen halu saisi hänet lähtemään mukaan toimintaan.

Suurimmaksi osaksi vastaajat eivät pitäneet kulukorvausta tärkeänä mukaan lähtemisen kannalta. Vastauksissa ei käynyt ilmi, ajateltiinko kulukorvausta lapsen näkökulmasta. Saattaisi olla, että lapsi tai nuori ajattelee mielellään tukihenkilön tekevän työtään palkatta. Toisaalta voi olla, että vapaaehtoistyö mielletään palkattomuuden ihanteeseen, jolloin ei haluta tuoda esille korvaustoivomusta. Yeungin tutkimuksen mukaan joka viidennen suomalaisen miellettiin vapaaehtoisuuden liittyvän auttamisen palkattomuuteen sekä ilmaisen avun tarjoamiseen. Erityisesti naiset ajattelevat vapaaehtoistyön olevan palkatonta. Palkattomuutta korostavat erityisesti nuoret 15–24-vuotiaat. (Yeung 2002, 22.)

Vireät ja hyväkuntoiset ikäihmiset, joiden harrastuspiireissä tiedotimme asiasta, eivät saapuneet rekrytointitilaisuuteen eivätkä vastanneet kyselyyn. Tutkimukseemme osallistuneet olivat liian iäkkäitä ja toimintakyvyiltään rajoittuneita osallistuakseen tai toimiakseen sitoutuneesti lapsiperheissä. Monet heistä tiesivät kuitenkin lapsiperheiden ongelmista sekä yhteiskunnallisten päätösten vaikutukset perheiden arkeen.

5.2 Tukihenkilötoimintaan mukaanlähtemisen motiivit

Kansalaistoiminta perustuu yksilöiden haluun toimia ja osallistua. Siihen ei voi pakottaa eikä velvoittaa, vaan halun on tultava yksilöltä itseltään. Vapaaehtoistoiminnan tarkoitus on antaa elämään iloa ja tyydytystä. Toiminnan aloittava motiivi on yksilön sisäisen tarpeen ja ulkoisen kohteen välinen tila. Yksilölle muodostuu mielihyvän tai sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tarve. (Laitinen 2006, 8, 22.) **Tutkimukseemme vastanneista puolet lähtisi tukihenkilöksi auttamisen halusta.** Sisäisesti motivoitu-

neessa toiminnassa henkilö saa tyydytyksen itse tekemisestä eikä tekemisen seurauksesta kuten ulkoisista palkinnoista. Sisäisesti motivoituneessa toiminnassa ulkoinen palkitseminen voi vähentää henkilön omaa halukkuutta toimintaan. (Salmela-Aro & Nurmi 2005, 41.) Kyselyssämme kolme haluaisi, että tukihenkilötoiminnasta maksettaisiin kulukorvauksia.

Kyselyyn vastanneita motivoi myös se, että auttaminen tuo hyvän mielen. Vastanneista kahdeksantoista valitsi tämän. Anne Birgitta Yeung (2006) on kehittänyt motivaation timanttimallin, joka kuvaa vapaaehtoisuuden neljä ulottuvuutta. Näitä ulottuvuuksia ovat saaminen-antaminen, etäisyys-läheisyys, pohdinta-toiminta sekä jatkuvuus-uuden etsintä. Motivaation ulottuvuus saaminen-antaminen kuvastaa niitä asioita, joita vapaaehtoinen kokee saavansa toiminnasta. Antamisessa painopiste on ihmisen halussa auttaa muita. (Laitinen 2006, 10.)

Kolmestakymmenestäviidestä kyselyyn vastanneesta yksitoista halusi oppia uusia asioita. Itseohjautuvuus sekä aktiivisuus omassa oppimisessa vaikuttavat myös järjestötyössä, se on osa osallisuuteen kasvamista ja vaikuttamista (Laitinen 2006, 42). Halu saada uusia elämäkokemuksia vastattiin kymmenen kertaa. Eläkeläiset saattoivat kokea, että he ovat liian vanhoja oppimaan uusia asioita ja uudet elämäkokemuksetkaan eivät enää tuo tyydytystä.

Kaikista kolmestakymmenestäviidestä kyselyyn vastanneesta vain seitsemällä oli mielenkiintoa tukihenkilötoimintaan. Yllättävää oli, että työttömistä vastaajista vain yhdellä eikä kenelläkään työssäkävivistä ollut mielenkiintoa lähteä mukaan tukihenkilötoimintaan. Laitisen (2006) mukaan hoito- ja opetuslalla työskentelevät tukevat arvonsa mukaista toimintaa myös vapaaehtoistyössä laajentaen samalla ymmärrystä asiasta. Meidän kyselyyn vastanneet työssäkävivät olivat pääosin toimistotyöntekijöitä, joiden elämäpiirissä vapaaehtoistyön arvot eivät välttämättä ole läheisiä eivätkä sidoksissa heidän työhönsä. Työssäkävien mielenkiintoa rajoitti oletettavasti vapaaajan puute ja oma perhe.

Yeungin (2006) mukaan 37 % suomalaisista osallistui jonkinlaiseen vapaaehtoistoimintaan. Osallistumishalukkuus voi selittyä tarpeella oppia uutta ja kehittää itseänsä sekä tuntea itsensä hyödylliseksi ja hyväksytyksi kuulumalla johonkin yhteisöön. Osallistumiseen vaikuttavat muiden ihmisten käsitykset toiminnasta sekä oman itsensä käsitykset siitä, mitä muut toiminnasta ajattelevat. (Laitinen 2006, 8, 15.) Elämänvaiheesta toiseen siirtyminen kuten eläkkeelle jääminen saa ihmisen hakeutumaan samanhenkisten ihmisten pariin. Elämään tulleen tyhjän tilan täyttäminen on toimintaan lähtemiselle yksi tärkeä motiivi. Eläkkeelle jääminen ja lasten kotoa pois muuttaminen saa aikaan tyhjän tunteen, silloin etsitään tilalle haasteita, johon on valmiuksia. Vapaaehtoistoiminta auttaa sopeutumaan muuttuneeseen tilanteeseen ja tuo arkipäivään sisältöä. (Lahtinen 2003, 20.)

Motiiveista yhteenkuuluvuuden tarve ilmenee haluna kuulua johonkin ryhmään tai saada siltä arvostusta (Laitinen 2006, 8). **Vastaajista kuusi valitsi vaihtoehdon haluta tavata uusia samanhenkisiä ihmisiä.** Hemanuksen tutkimuksessa ilmeni, että yleisempiä syitä vapaaehtoistoimintaan mukaan lähtemiselle on tuttavien pyyntö. **Tutkimuksessamme kolmestakymmenestäviidestä vastaajasta vain neljä lähtisi tuttavien kehotuksesta mukaan.** Tutkimukseen vastanneista kaksi lähtisi tukihenkilötoimintaan harrastuksen vuoksi. Muita syitä tukihenkilötoimintaan lähtemiselle olivat eläkeläisillä lehti-ilmoitus ja opiskelijalla ylimääräinen aika.

Tutkimuksessa tärkein toimintaan lähtemisen motiivi oli auttamisen halu. Tutkimuksessamme ilmeni, että useimmat syyt ovat sisäisen motivaation aikaansaamia eikä ulkoiset palkkiot vaikuttanut innokkuuteen. Sisäinen motivaatio lähtee ihmisen omasta tahdosta eivätkä siihen ulkoapäin tulevat ärsykkeet vaikuta. Auttamisen halu on kuitenkin ristiriidassa kiinnostuneiden määrään nähden. Ihmisillä on epätsekäs halu auttaa, mutta se ei näyttäisi riittävän toimintaan mukaan lähtemiseen. Auttamisen taustalla on todennäköisesti lähimmäisenrakkaus, mihin motiivi perustuu. (Laitinen 2006, 88.)

5.3 Tilasto-osion tuloksia

Lastensuojelupohjaan liittyvistä taulukoista opinnäytetyötämme koskevia osioita ovat kotipalvelu/perhetyö lasten- ja nuorten perheissä Ylä-Savon kunnissa ja Avohuolto vuonna 2008. Taulukosta 2 käy ilmi perhetyöntekijöiden määrä ja kuinka monella lastensuojeluperheellä on sosiaalitoimen asiakkuus. Mannerheimin Lastensuojeluliitto järjestää ennaltaehkäisevää perhetyötä ja he ovat työsuhteessa olevia ammattilaisia.

TAULUKKO 2. Kotipalvelu/perhetyö lasten ja nuorten perheissä Ylä-Savon kunnissa vuonna 2008 (Iisalmen sosiaalipalvelukeskus ja MLL Iisalmi 2008)

Kunta	Perhetyöntekijöitä	lastensuojelulain mukainen perhetyö		Mll:n perhetyö*	Sosiaalihuoltolain mukainen kotipalvelu
		Perheitä lkm	Alvari-perhetyö tai vastaava lkm	Lastenhoidtajien määrä	Perheitä lkm
Iisalmi	4	26	12	15	
Kiuruvesi	2	14	-	10(17)	
Sonkajärvi	1	-	-	10(12)	-
Vieremä	0			0	1(kotipalvelu)
Lapinlahti	3		-	3	36*
Varpaisjärvi	0	1	-	-	3
Keitele	1	5	0	5	23
Pielavesi	2	13	-	3	3
Yhteensä	13				

- 4 perhettä maksullisia tilapäiskäyntejä, lapsiperheiden kotipalvelu ei ole ls-suunnitelmassa ja 32 perheistä osa on saanut maksuttomia tilapäiskäyntejä = lapsiperheiden kotipalvelu, perhetyön suunnitelman ulkopuolisia
- MLL:n luvut Pohjois-Savon piirin tilastoista

Iisalmessa ei järjestetä sosiaalihuoltolain mukaista kotipalvelua perheisiin, vaan perheiden auttamisesta vastaa kaupungin sosiaalitoimi sekä Alvari -perhetyö. Alvari-perhetyö on kolmannen sektorin järjestämää perhetyötä, jossa Iisalmessa työskentelee kaksi perhetyöntekijää. Työnkuvaan kuuluu kotikäynnit sekä yhteistyö sosiaalityöntekijöiden kanssa. Perhetyöntekijät tekevät moniammatillista työtä myös Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden kanssa. Molempiin palveluihin vaaditaan sosiaalitoimen asiakkuus. Vuonna 2008 sosiaalitoimen asiakkaana Iisalmessa oli 38 perhettä ja vain 4 perhetyöntekijää. (Taulukko 2) Tuen tarve kasvaa tulevana vuosina taloustaantumien seurauksena ja sosiaalisten ongelmien kasaantuessa. Työmäärä on valtava perhetyöntekijöille ja ennaltaehkäisevänä tukitoimena kolmannen sektorin järjestämä tukihenkilötoiminta vähentää lastensuojeluasiakkuuksia sosiaalitoimessa.

Avohuollon asiakkaiden lukumäärä on vuonna 2008 ollut sama kuin avohuollon tukitoimenpiteiden piirissä olleiden määrä.(Taulukko 3) Uusien asiakkuuksien syntymistä voidaan vähentää varhaisella puuttumisella ja siten ehkäistä lastensuojelun korvaavien toimien tarvetta.

TAULUKKO 3. Avohuolto 2008 (Iisalmen sosiaalipalvelukeskus 2008)

Kunta	Avohuollon asiakkaiden määrä ja %-osuus kunnan 0-17-vuotiasista		Asiakassuunnitelmat	Perhetyöntekijöitä	LS-lain mukainen perhetyö/perheitä	Sos.h.lain mukainen kotipalvelu/perheitä	MII perhetyö lastenkait-sijoiden
	lkm	%	lkm	lkm	lkm	lkm	lkm
<i>Iisalmi</i>	447		196	4	38	0	15
<i>Kiuruvesi</i>	35	1,8	34	2	14	0	17
<i>Sonkajärvi</i>	29	3,2	14	1	0	0	12
<i>Vieremä</i>	21	2,6	0	0	0	1	0
<i>Lapinlahti</i>	78		21	3	32	4	3
<i>Varpaisjärvi</i>	5		2	0	1	3	0
<i>Keitele</i>	11	2,4	0	1	5	23	5
<i>Pielavesi</i>	85		12	2	13	3	3
Yhteensä	690		279	13	103	34	55

Lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteet vaativat sosiaalitoimen asiakkuutta. Sosiaalitoimesta on tultava pyyntö avohuollon tukitoimien järjestävälle taholle perheen tilanteen selvittämisestä. Sosiaalitoimi selvittää perheen lastensuojelun tarpeen. Avohuollon tukitoimenpiteenä on käytetty tukiperhe- ja tukihenkilötoimintaa. Tukihenkilötoimintaa kehitettäessä on tähdättävä varhaiseen puuttumiseen. Organisoidulla vapaaehtoistoiminnalla varmistetaan ehkäisevien tukitoimenpiteiden kohdistuvan perheisiin, joissa ei ole vielä tarvetta sosiaalihuoltolain mukaisiin avohuollon tukitoimenpiteisiin.

Avohuollon piirissä olevalla lapsella tai nuorella on lain mukaan oikeus tukihenkilöön, mutta lapsen tai nuoren näkökulmasta se perustuu vapaaehtoisuuteen. Tukihenkilö toimii ennaltaehkäisevästi lapsiperheissä, mutta tukihenkilö voi olla myös rinnallakulkija lastensuojelullisissa toimenpiteissä.

6 POHDINTA

Tekemämme tutkimus toi uutta tietoa kolmannen sektorin vapaaehtoistyön toimintamuodoista. Vapaaehtoistoiminnan ja erityisesti tukihenkilötoiminnan merkitys lapsiperheissä on näkyvää Iisalmessa. Tukihenkilötoiminta on ennaltaehkäisevää, sosiaalista tukea, jolla pyritään lisäämään hyvinvointia. Tukihenkilön antama pienikin apu perheille auttaa löytämään voimavaroja arjessa selviytymiseen ja lisää perheenjäsenten omatoimisuutta. Tukihenkilön ohjauksella perhe voi löytää omat sosiaaliset verkostonsa ja kiinnittyä niihin. Lähiyhteisön tuki ja yhteisöllisyys eivät enää ole niin kiinteitä kuin menneinä vuosina, jolloin sosiaalinen verkosto muodostui itsestäänselvyytenä.

Lapsiperheen tukihenkilöksi haluavilla saattaa olla ennakkoasenteita perheitä kohtaan. He eivät välttämättä tiedä, mitä joutuisivat tekemään perheessä ja onko perheellä ongelmia esimerkiksi päihteiden kanssa. Kynnys lähteä tukihenkilöksi saattaa pelottaa ja omien kykyjen aliarviointi lisää epävarmuutta. Tulevaisuudessa olisikin hyvä tukihenkilöitä rekrytoidessa kertoa lapsiperheiden tämänhetkisestä tilasta sekä millaista apua perheet haluavat. Rekrytointitilaisuuksissa voisi olla lapsiperheestä edustaja kertomassa, millaista tukea he ovat saaneet ja miten ovat avun kokeneet. Tämä lievittäisi ennakkoasenteita ja tukihenkilötoiminnasta kiinnostuneet saisivat konkreettista tietoa tukihenkilön tehtävistä.

Oli yllättävää, että niissä harrastus- ja kerhotilaisuuksissa, joissa kävimme puhumassa tukihenkilötoiminnasta sekä jakamassa kutsuja rekrytointitilaisuuteen, oli virkeitä ja aktiivisia ikäihmisiä, mutta he jättivät kuitenkin tulematta Naisten talon rekrytointitilaisuuteen. Kutsuja jakaessa he olivat innokkaita ja kyselivät paljon tukihenkilö- ja muista vapaaehtoistyön muodoista. Olisiko mainonnan pitänyt olla vielä julkisesti näkyvämpää ja laajentaa mainontaa paikallisradioon ja kaikkiin paikallislehtiin? Nämä aktiiviset ikäihmiset olisi saatava yhteisiin avoimiin tilaisuuksiin, joissa ei ole sitoumispakkoa toimintaan, mutta joissa olisi jo olemassa olevat tukihenkilöt kertomassa omia kokemuksiaan toiminnasta. Rekrytointia voisi tulevaisuudessa kohdistaa henki-

löihin, jotka ovat jäämässä eläkkeelle ja ovat vielä työelämässä mukana. Jäädessään pois työelämästä, ihmisillä on elämässään tyhjä aukko jota he voisivat täyttää osallistumalla tukihenkilötoimintaan.

Työttömien mielenkiinnon puute vapaaehtoistyötä kohtaan oli yllättävää. Odottamattomasti oli myös työssäkäyvien vastauksissa ilmenevä mielenkiinnon puute, amotivaatio toimintaa kohtaan. Työssäkäyvät eivät välttämättä halua sitoutua pitkäkestoiseen toimintaan ajan puutteen vuoksi. Kuitenkin perheen luottamus tukihenkilösuhteeseen ja sen jatkuvuuteen on merkityksellistä, jotta tukisuhde voi muodostua molemmille antoisaksi. Pohdimme, miksi työttömäksi jääneet osallistuvat harvoin vapaaehtoistyöhön. Usein pitkittynyt työttömyys saattaa aiheuttaa passivoitumista ja aloitekyvyttömyyttä tarttua uusiin tehtäviin. Työttömien motivoiminen vapaaehtoistyöhön voisi tapahtua aktivoimalla heitä ennestään tutulla tavalla, kuten messuilla ja urheilutapahtumissa. Myös miesten innostaminen voisi tapahtua urheilu- ja harrastepiireissä, joissa jo toiminnassa mukana olevat lapsiperheiden tukihenkilöt kertovat toiminnasta. Kyselyssä miesten mukaan saamisen kehittämisideana oli pareittain työskentely ainakin toiminnan alussa. Tulosten mukaan miehet tarvitsevat kaverin rohkaisua ja kannustusta itsetunnon ja epävarmuuden poistamiseksi. Yksinhuoltajaperheiden määrä kasvaa jatkuvasti ja perheissä tarvitaan luotettavaa, tekevää ja aktiivista miehen mallia. Tutkimukseen vastanneet epäilivät omia kykyjään, joten olisi painotettava, että tukihenkilön ei tarvitse olla valmiiksi ammattitaitoinen, vaan tukihenkilöksi valmennetaan koulutuksilla.

Opinnäytetyöprosessi oli haastava ja opettavainen. Aiheen ideointivaiheessa oli mukana monenlaisia ongelmia. Opinnäytetyön toimeksiantajalla oli paljon työkiireitä ja yhteisen ajan löytäminen toimeksiantajan kanssa oli haasteellista. Tutkimusprosessi oli aikaa vievää ja vaativaa, varsinkin tilastotietojen kerääminen. Aiheen tutkimuskysymysten laatiminen kohderyhmälle ja kyselylomakkeiden testaaminen vei oman aikansa. Kyselylomakkeen rakenteen suunnittelussa ja rekrytointitapahtuman järjestelyissä olimme tiiviissä yhteistyössä toimeksiantajan kanssa. Vaikka aikataulu oli tiuk-

ka, saimme aikaan toimivan ohjelmarungon rekrytointitapahtumaan. Tilaisuuteen saapuneiden osanottajien määrä oli molemmille pettymys.

Parityönä tehtävä opinnäytetyö vaatii yhteisen ajan löytymistä. Prosessin alkuvaiheen jälkeen jaoimme töitä ja teimme niitä itsenäisesti. Pysyimme aikataulussa kaikista vastoinkäymisistä huolimatta. Alun perin ideointivaiheessa suunnitelimme K-55 tansseja, johon olisivat olleet tervetulleita kaikki yli 55-vuotiaat henkilöt. Siellä oli tarkoitus informoida eläkejärjestöjä ja harrastepiirejä ja saada heistä aktiivisimmat vapaaehtoiset mukaan toimintaan. Tämä ei kuitenkaan onnistunut, sillä toimeksiantaja oli hakenut hankerahoitusta toiminnan jatkumiselle, mutta päätös rahoituksesta tuli vasta vuoden lopussa. Tutkimuksemme aikataulu olisi viivästynyt, jos tilaisuutta olisi ryhdytty järjestelemään vasta maaliskuussa. Teimme nopeasti uuden suunnitelman ja järjestimme rekrytointitilaisuuden Naistentalolla Iisalmessa.

Arvioidessamme opinnäytetyötämme sekä kohderyhmän valintaa, olisimme voineet laajentaa tutkimuksen koskemaan työikäisiin. Mielestämme emme saaneet niin paljon hyödyllisiä tutkimustuloksia kuin olimme olettaneet. Opinnäytetyömme antaa kuitenkin toimeksiantajalle aihetta pohtia tulevaisuudessa rekrytointitilaisuuksien toimintamalleja sekä erilaisia menetelmiä, miten saadaan ihmiset motivoitua mukaan toimintaan. Tutkimuksemme toi tietoa miesten mukaan lähtemisen motiiveista ja niihin kannattaa tarttua ja kehittää niitä sellaiseksi, että ne tavoittavat suuren joukon miehiä. Miehet viihtyvät urheilutapahtumissa, joten siellä voisi järjestää rekrytointitilaisuuden oheistapahtumana. Aikaisemmissa tutkimuksissa saatiin selville, että miesten kynnys lähteä toimintaan ei välttämättä ole korkea, puuttuu vaan oikea hetki ja tilaisuus. Myös tutkimuksessamme tämä sama asia tuli esille.

LÄHTEET

Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 2002. Sosiaalitutkimuksen kvalitatiiviset menetelmät. 1. – 4. painos. Juva: WS Bookwell Oy.

Dunderfelt, T. 2006. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOY/Oppimateriaalit.

Eskola, A. & Kurki, L. 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Puonti A., Saarnio T. & Hujala A., 2005. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Huuskonen, V. 1989. Katsaus motivaatioteorian kehitykseen. Turku: Turun kauppa-
korkeakoulun monistamo.

Koivunen, S. & Lahti, A. 1998. Tukihenkilönä apuna arjessa. Tuettavien kokemuksia tukihenkilötoiminnasta Vantaalla. Helsinki: Yliopistopaino.

Korhonen, A. 2005. Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Lahtinen, P. 2003. Ihminen on tärkein instrumentti. Työnohjaus vapaaehtoisessa tukihenkilötyössä. Vantaa: Dark Oy.

Laitinen, H. 2006. TULE MUKAAN, Osallistumisen edellytyksiä järjestötyössä. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Leskinen, S. & Lukkarinen, O. 2007. Pelastakaa Lapset, Pienillä sanoilla suuria tekoja. Forssa: Forssan kirjapaino.

Markkanen, M. 2002. Onnistu rekrytoinnissa. Juva: WS Bookwell Oy.

Mäkelä, K. 1998. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Nyman, E. 2003. Tukihenkilön taskumatti. Ylöjärvi: Painohäme Oy.

Salmela-Aro K. & Nurmi, J-E. 2005. Modernin motivaatiopsykologian perusteet. Keuruu: PS-Kustannus Otavan kirjapaino Oy.

Taskinen, S. 2008. Lastensuojelulaki. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuomi J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turunen, K.-E. 2005. Ikävaiheiden kriisit. Juva: WS Bookwell Oy.

Yeung, A. B. 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa- ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Helsinki: Paino Hakapaino.

Painamattomat lähteet

Helminen, J. 2008. Uusi lastensuojelulaki. Iisalmi 9.4.2008. Savonia-ammattikorkeakoulu. Iisalmi. Luentomuistiinpanot

Hemanus, M. 2005. Vapaaehtoistoiminta ja lastensuojelu. Tutkimus lastensuojelun tukihenkilötoiminnan haasteista. Pro gradu-tutkielma, 82 s. Sosiaalityö. Sosiaalipoliitiikan laitos/yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Painopaikka: Turku

Iisalmen kaupungin sosiaalipalvelukeskus strategia. 2004. [Viitattu 9.9.2009]. Saatavissa:

http://209.85.129.132/search?q=cache%3AmtnETzTgyPsJ%3Awww.iisalmi.fi%2Findex%2Ffile_download.asp%3Fdeptid%3D11938%26fileid%3D1560%26file%3DStrategi-nen_suunnitelma04.pdf%26pdf%3D1+iisalmen+palvelurakenne+perheille&hl=fi&gl=fi

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. [Viitattu 10.11.2008]. Saatavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelun suunnitelmapohja (417/2007) 12 §. 2007. Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikkö.

Lehtovuori, E. ”Minun elämäni tarinat” – muistelun ja kertomisen merkitys hyvässä vanhuudessa. [Viitattu 31.8.2009]. Saatavissa:
http://www.imagenesis.fi/sanat/Lehtovuori_artikkeli_Minun_elamani_tarinat.pdf

Järjestö. Pelastakaa lapset ry. [viitattu 22.11.2008]. Saatavissa:

<http://www.pelastakaalapset.fi/fi/jarjesto>

Tukihenkilötoiminta. Pelastakaa lapset ry. [Viitattu 17.8.2009]. Saatavissa:

<http://www.pelastakaalapset.fi/fi/toiminta/lastensuojelutyo/tukihenkilotoiminta>

Yhdessä lapsen parhaaksi. Perheen talo -yhteistyöhanke. [Viitattu 2.12.2008]. Saatavissa: <http://www.perheentalo.fi/index.php>

Lastensuojelun suunnitelmapohja. Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikkö.
Lastensuojelulaki (417/2007) 12 §. Moniste.

Salminen, L. & Sinivuori, K. 2005. Motivaatiota etsimässä. Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Opettajan koulutuslaitos. Jyväskylän yliopisto. [viitattu 7.12.2008].

Saatavissa:

http://64.233.169.132/search?q=cache:i4YVb0JEVfcJ:https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/10266/URN_NBN_fi_jyu-2005138.pdf%3Fsequence%3D1+Decin+ja+Ryanin+sis%C3%A4syntyinen+motivaatio teoria&hl=fi&ct=clnk&cd=1&gl=fi

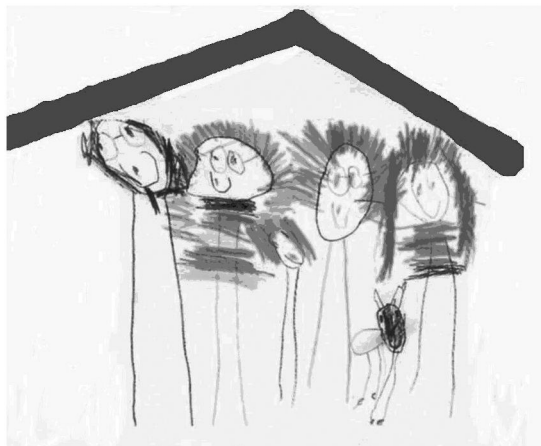
Walden, A. 2008. Kvantitatiiviset tutkimusmenetelmät. Savonia ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Iisalmi. Luentomuistiinpanot.

Yrityksen rekrytointin tehostaminen suhdemarkkinoinnin keinoin. 2009. [Viitattu 9.9.2009]. Saatavissa: http://209.85.135.132/search?q=cache:PmeYOWH1-PYJ:https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/2360/Opinnaytetyo_Ruusunleh-ti_Kojonen.pdf%3Fsequence%3D1+Markkanen.rekrytointi+suunnittelu,+toteutus+ja+seuranta&cd=1&hl=fi&ct=clnk&gl=fi

Tervetuloa

**Perhekeskus Onni ja Iloaan (Pohjolankatu 9)
kuulemaan lapsiperheisiin kohdistuvasta
tukihenkilötoiminnasta
sekä muusta vapaaehtoistoiminnasta
torstaina 26.2. klo 15.00–17.00.**

**Tarjolla maukasta pullaa ja kahvia
mukavan tunnelman kera!
Kahvitellaan ja rupertellaan.
Osallistuminen ei sido mihinkään**

Tilaisuuden järjestää Perheen talo – yhteistyö

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Iisalmen yhdistys ry,

Iisalmen Pelastakaa Lapset ry,

Ylä-Savon Ensi- ja turvakotiyhdistys ry

Sosionomi opiskelijat Heli & Irene

KYSELY VAPAAEHTOISESTA LAPSIPERHEEN TUKIHENKILÖTOIMINNASTA

1. Oletteko olleet mukana aikaisemmin vapaaehtoistyössä? Kyllä Ei

2. Jos olette, missä? _____

3. Onko Teillä kiinnostusta ryhtyä lapsiperheen tukihenkilöksi? Kyllä En osaa sanoa
 Ei lainkaan

4. Mikä saisi Teidät lähtemään mukaan tukihenkilöksi?

(voitte vastata useampaan kohtaan)

- auttamisen halu
- tuttavien pyynnöstä
- harrastus
- mielenkiinto
- auttaminen tuo hyvän mielen
- halu tavata uusia samanhenkisiä ihmisiä
- halu saada uusia elämäkokemuksia
- halu oppia uusia asioita
- joku muu, mikä?

5. Mitkä ovat syyt, miksi ette halua ryhtyä tukihenkilöksi?

(voitte vastata useampaan kohtaan)

- vapaa-ajan puute
- oman mielenkiinnon puute
- terveydelliset syyt
- en usko, että osaan toimia tukihenkilönä
- en halua sekaantua toisten asioihin
- joku muu, mikä? _____

6. Tiedättekö miksi lapsiperheet tarvitsevat tukihenkilöä tänä päivänä? Kyllä Ei

Jos vastasitte kyllä, miksi? _____

7. Tiedättekö, mitä tukihenkilö tekee lapsiperheessä? Kyllä Ei

Jos vastasitte kyllä, mitä se voisi olla? _____

8. Alkaisitteko tukihenkilöksi herkemmin, jos teillä olisi mahdollisuus jatkuvaan työnohjaukseen?

Kyllä Ei

9. Onko kulukorvaus edellytys tukihenkilöksi ryhtymiselle? Kyllä Ei

10. Miten Teidän mielestänne miehet saadaan innostumaan tukihenkilötoiminnasta?

11. Miten arvioitte toiminnan tarpeen tulevaisuudessa? _____

12. Mitä muuta haluatte sanoa? _____

VASTAAJAN TÄMÄNHETKISET TIEDOT

Ikä: 25–35
36–45
46–55
56–65
66–75
76–85

Sukupuoli: nainen mies

Siviilisäätö: avioliitossa
avoliitossa
eronnut
leski
yksinasuva

Onko Teillä lapsia? On, alaikäisiä
On, täysi-ikäisiä
Ei lapsia

Elämäntilanne: työssä
työtön
opiskelija
eläkeläinen

Koulutus: peruskoulu/ kansakoulu
ammattikoulu
opisto
lukio
ammattikorkeakoulu
yliopisto
muu, mikä _____

KIITOKSET VASTAUKSISTANNE JA OSALLISTUMISESTANNE TILAISUUTEEN!